

አዋሽ በኢትዮጵያ ድንበር ውስጥ መንጭቶ ከኢትዮጵያ የማይወጣ ትልቅ ወንዝ ነው።
ኢትዮጵያ ውስጥ ካሉ ትልልቅ ወንዞች ልዩ ከሚያደርገውም አንዱ ይህ ነው።
የሚነሳው በደቡብ የኢትዮጵያ ክፍል በሁኑ አጠራር ደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ተብሎ በሚጠረው ክልል ውስጥ ሲሆን በዚህ አጠራር መሠረት በኦሮምያ ክልል አድርጎ በአማራ ክልል አቁርጦ አፋር ይገባል።
አዋሽ ወንዝ በደረሰበት ሁሉ የተለያየ ስም አለው። ኦሮምያ ክልል አዋሽ/Awaash/ ሲባል አፋር ክልል ደግሞ ወአዮት/we'ayot/ ይባላል እንዲሁ ሶማሊ ሲደርስ ደግሞ ወቢጋዲር/webiga Dir/ ይባላል።
አዋሽ ኢትዮጵያ ውስጥ ካሉ ታላላቅ ወንዞች እንደመሆኑ እንደ ሀገር ከሚሰጣቸው አገልግሎቶች ውስጥ ብንመለከት በአዋሽ መልካሳ የሚገኙ ሦስት ግድቦች የሚገኙ ሲሆን ሁለቱ ግድቦች ለእርሻና ለመስኖ ሥራዎች እያገለገሉ ይገኛሉ። ሦስተኛው ግድብ ደግሞ የኤሌክትሪክ ኃይል እያመነጩ ይገኛል።
የአዋሽ ወንዝ በክረምት ወቅት የውሃው መጠን ስለሚጨምር ብዙ ጊዜ አፋር አካባቢ አደጋያኝነት አለ። በ2012 ዓ.ም በሐምሌ ወር ከባድ ዝናብ በመዝነቡ ምክንያት ወንዙ ሞልቶ በ6 ወረዳዎች 32 ሺህ ሰዎች መፈናቀላቸው በቅርብ ጊዜ ካደረሳቸው አደጋዎች ውስጥ የሚጠቀስ ነው።
ከወንዙ ጋር በተያያዘ የዝግመተ ለውጥ አራማጆች እንደሚሉት የአዋሽ ሽለቆ በተለይም መካከለኛው አዋሽ ከፍተኛ መጠን ያለው የሆሚኒን ቅሪት አካል በመያዙ በዓለም አቀፍ ደረጃ ታዋቂ ነው።
ሆሞኒን አጥኚዎቹ እንደሚሉት ሆሞ እና ፓን የሚባለውን የሚያካትት ነው። ዝነኛ ከሆኑት የሆሞኒን ቅሪት አካላት አንዱ የሆነው ሉሲ በዚህ በታችኛው አዋሽ ሽለቆ ውስጥ የተገኘ እንደሆነ ይታመናል።
በዚህም ምክንያት ለሥነ ቅርስ ጥናትና ለአንትሮፖሎጂያዊ ጠቀሜታ የአዋሽ የታችኛው ሽለቆ በዩኒስኮ የዓለም ቅርስነት በ1980 ተመዝግቧል።